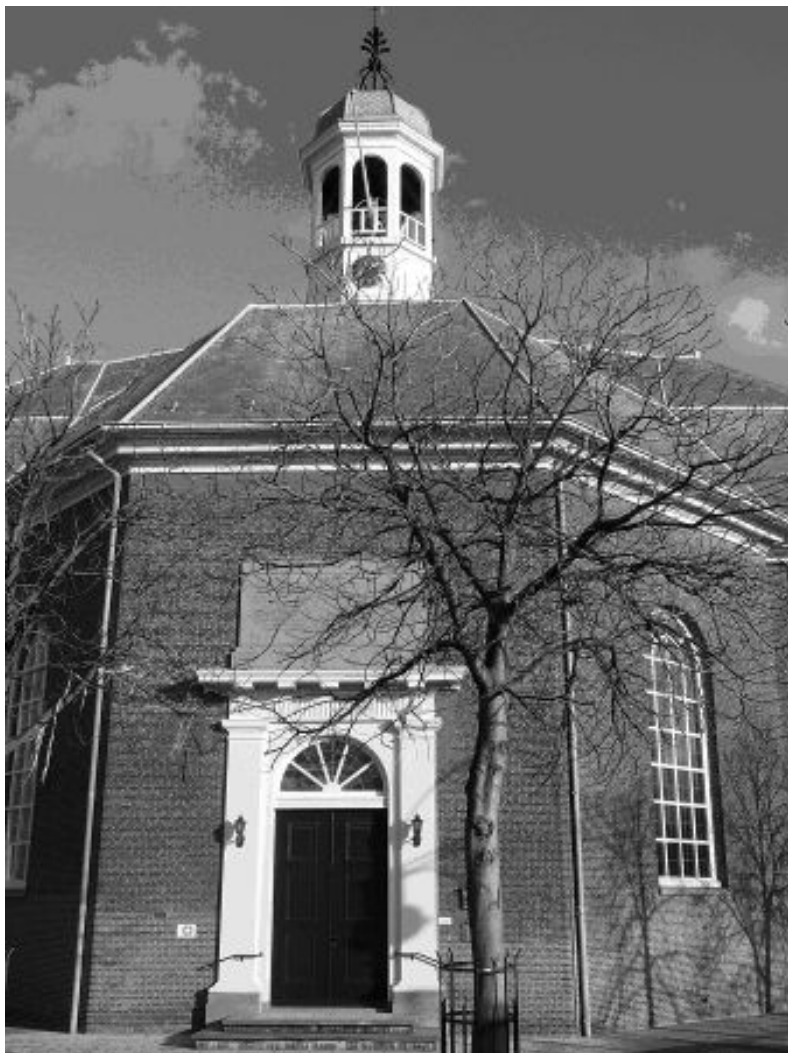

DE DORPSKERK VAN 's-GRAVENZANDE DOOR DE EEUWEN HEEN

**Een herziene uitgave van de Hervormde Gemeente te 's-Gravenzande,
bewerkt door J.Bogaards in samenwerking met Th. van Straalen.**

Herdruk juli 2009

2

DE DORPSKERK
VAN 's-GRAVENZANDE
DOOR DE EEUWEN HEEN

Kerkzegel
Hervormde Gemeente
's-Gravenzande

KERKGESCHIEDENIS TOT DE HERVORMING

Na het jaar 1000 ontstond er in de Maasmond, ten zuiden van Monster, geleidelijk een zandplaat. Deze plaat was van de noordelijke Maasoever, waarop Monster en Naaldwijk lagen, aanvankelijk gescheiden door een Maasarm, die bij Ter Heijde in zee uitmondde.

Op deze zandplaat ontstonden hogere onbedijkte gronden.

Het nieuw ontstane land behoorde toe aan de graven van Holland. Omstreeks 1150 schenkt de grafelijkheid delen daarvan aan het klooster van Rijnsburg. Hieruit kan worden opgemaakt, dat er voor die tijd reeds bewoning in de omgeving van het huidige 's-Gravenzande geweest moet zijn.

Het nieuw gevormde gebied, ten zuiden van Monster, behoorde kerkelijk tot de parochie Monster. Deze plaats wordt voor het eerst genoemd in een (niet authentieke) akte uit 1006, waarbij de Utrechtse bisschop Ausfried aan de door hem gestichte Benedictijnen-abdij van Hohorst bij Amersfoort, kerken in het kustgebied schenkt. Deze abdij wordt rond 1050 overgebracht naar Utrecht en heet dan de Sint Paulusabdij.

De kerk van Monster wordt vanuit deze abdijen van priesters voorzien.

De parochie van het ambacht Monster omvatte het gebied vanaf de Maas tot aan Wassenaar.

Tijdens de restauratie van de kerk van Monster in de jaren 1963-64 zijn funderingen opgegraven van een kerkje dat zeker dateert uit de periode tussen 1050 en 1100.

In 1238 werd 's-Gravenzande afgesplitst van de grote parochie Monster.

DE KERK VAN 's-GRAVENZANDE.

Gravin Machteld vestigde, waarschijnlijk al voor de dood van haar echtgenoot graaf Floris IV (1234), in 's-Gravenzande een grafelijke hof.

Dit was een versterkt huis, een kasteeltje, dat lag in " De Poel", het drassige gebied tussen de zandplaat van 's-Gravenzande en Naaldwijk, de latere Poelpolder.

Zij liet in 's-Gravenzande omstreeks 1234 een kapel bouwen. De parochie werd zelfstandig op 14 mei 1238, toen de bisschop van Utrecht, de zwager van Machteld, waarschijnlijkheid op haar verzoek, de 's-Gravenzandse kerk afzonderde van de Monsterse parochie.

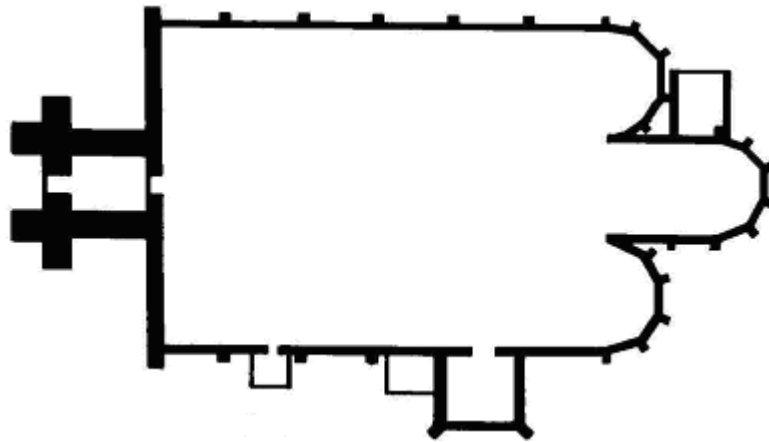

(reconstructietekening fase 3).

Door de toren tweemaal te verhogen, werd de fundering zwaarder belast. Dit geldt zeker voor de lichtere oostgevel.

Op de reconstructietekening van het dragende muurwerk van de toren is dat goed te zien. Dit kan mogelijk het verval en daardoor de uiteindelijke instorting van de toren veroorzaakt hebben. De reconstructietekeningen zijn gemaakt aan de hand van de prenten van Aert

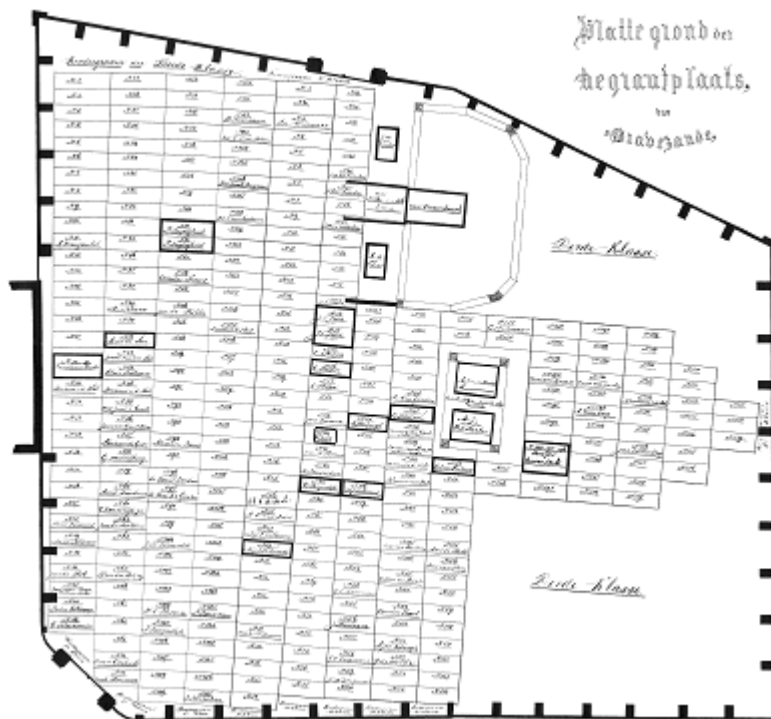
Schouman, die de exacte hoogte van de kerk geeft, en een plattegrond uit 1797 getekend op 2e paasdag, 17 april, door Hendrik Verhees.

De plattegrond door Hendrik Verhees

Als extra aanvulling kon de plattegrond van de begraafplaats uit 1851 gebruik maken van deze voornoemde tekening. Hierop zijn de grafstenen die al in de oude kerk lagen, in een dusdanig patroon gerangschikt, dat men aan de hand daarvan de plattegrond van de kerk kon reconstrueren. Op die manier kon de oostgevel van de kerk bepaald worden, zodat met behulp van de afmetingen die Verhees had gegeven, uitgerekend kon worden waar de toren precies gestaan moet hebben. Daarbij bleek dat de

eventueel nog aanwezige funderingen van de toren zich geheel onder de huidige kerk moeten bevinden.

Misschien is de kerk zo klein uitgevallen, omdat het restant van de oude kerk er nog stond, terwijl men al met de nieuwbouw was begonnen. Het restant van de oude kerk is pas gesloopt, toen men al een eind op weg was met de bouw van de nieuwe kerk.

Het timmerwerk voor de nieuwe kerk wordt uitgevoerd door Simon Paddenberg uit Schipluiden en Joh. van der Gaag uit Maasland.

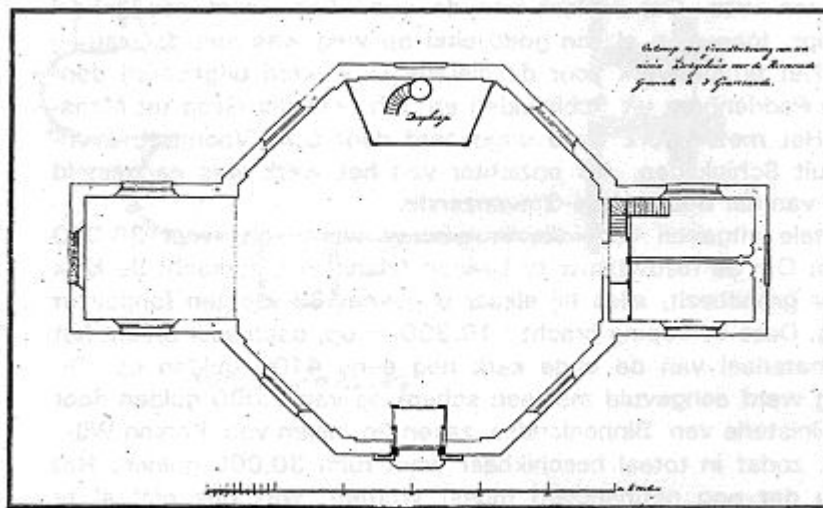
Het metselwerk is voor C.A. Voorstad, eveneens uit Schipluiden.

De opzichter van het werk is Arend van der Boom uit 's-Gravenzande.

De uitgaven voor de nieuwbouw bedragen ongeveer f 38.000,-.

Om de nieuwbouw te kunnen financieren verkoopt de kerk al haar grondbezit, circa 33 morgen (28 ha). De verkoop brengt f 19.300,- op, het sloopmateriaal van de oude kerk nog eens f 4.100,-.

Het ministerie van Binnenlandse zaken (in naam van Koning Willem I) schenkt f 7.000,-. Op deze manier komt f 30.400,- beschikbaar.

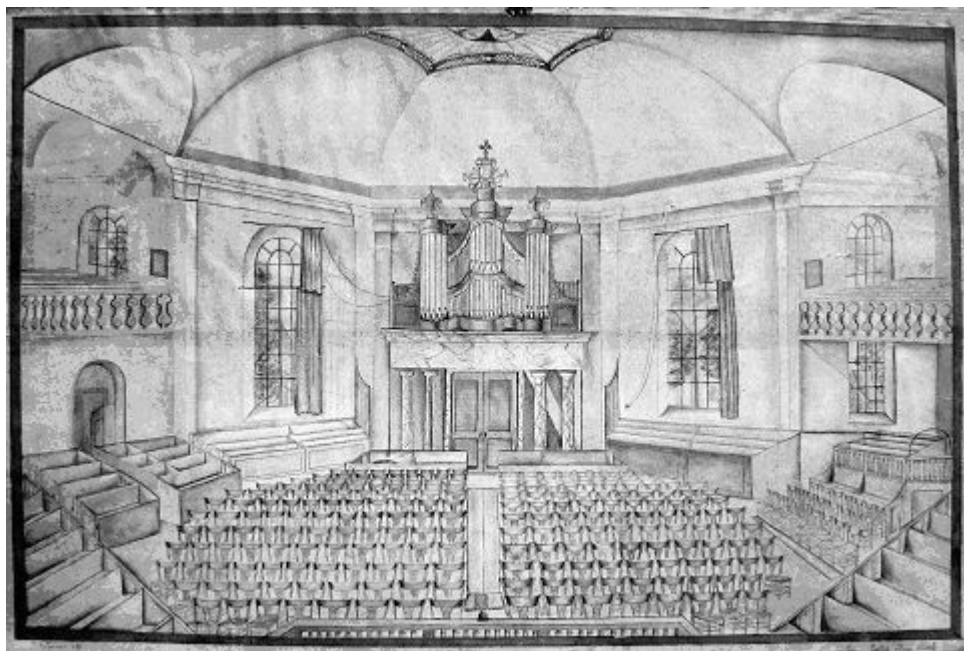

Plattegrond van de nieuw te bouwen kerk in 1816

Rond f 7.600,- moet nog gefinancierd worden. Dat leverde nogal wat problemen op. Met de architect moet daarom een betalingsregeling getroffen worden voor zijn vergoeding van f 2.000,-.

De kerk wordt op 1 december 1816 officieel ingewijd, maar is al snel te klein. In de dertiger jaren van de 19e eeuw maakt men al plannen om de kerk te vergroten. In 1842 ontwerpt de 's-Gravenzandse timmerman Van

der Boom een uitbreidingsplan, met als doel de kerk rondom uit te bouwen. Het plan gaat niet door.

Het interieur van de Dorpskerk voor de uitbreiding van 1850

DE UITBREIDING VAN 1850

In 1849 besluit het kerkbestuur een prijsvraag uit te schrijven, om zo aan een ontwerp te komen voor de uitbreiding van de kerk. Door de aanwezigheid van een koepeldak wordt een uitbreiding van de kerk een ingewikkelde aangelegenheid. Bovendien mag het uiterlijk van de kerk niet te veel worden aangetast. Dit lijkt een welhaast onmogelijke opgave, want de geringste verandering aan het gebouw zal de constructie van het koepeldak verzwakken.

Onder de inzenders bevindt zich geen enkel plan, dat de goedkeuring kan wegdragen. Timmerman H. van Eendenburg, tevens organist van de Dorpskerk, blijkt ook een verbouwingsplan te hebben gemaakt. Dit plan wordt door de deskundigen goedgekeurd, waarna timmerman

De gerestaureerde Dorpskerk werd op **1 december 2005** weer in gebruik genomen, zoals ook het geval was op **1 december 1816** bij de ingebruikname van de nieuwe Dorpskerk en ook bij de uitbreiding van **1 december 1850**.

ZERKENVLOER IN DE DORPSKERK

Voordat de grote restauratie in 2005 begon, had men al het vermoeden aan de hand van een foto genomen tijdens de restauratie van 1958, dat er nog enige grafzerken aanwezig moesten zijn. Bij het wegnemen van de houten vloerdelen, was de verrassing heel groot door de ontdekking van een tegelvloer met een flink aantal grafzerken, waar-

van de meeste ca. 60 x 60 cm waren. Een graf werd bedekt met drie van deze tegels. Deze vloer is bij de nieuwbouw van 1816 neergelegd, daar er toen een opdracht lag om zoveel mogelijk bruikbare delen van de Oude Kerk te hergebruiken. Veel bekende Westlandse namen komen daarop voor zoals Burgersdijk, Lugtigheid, Noordam, Schellevis, Sonneveld en Van Spronsen. Zo is er ook een graftegels gevonden van Philippus Louwijk, een van de eerste predikanten van 's-Gravenzande.

Een grote tegenvaller was dat de meeste graftegels in slechte staat waren. Maar met behulp van een aantal vrijwilligers zijn $\pm$ 250 tegels gelijmd en weer in bruikbare staat gebracht. De zerken/tegels hebben al zo'n 300 à 400 jaar in deze kerk (en zijn voorganger) gelegen en zijn al die tijd door vele 's-Gravenzandse families betreden. Dat het ook voor de toekomstige jaren mag gebeuren. Van de grafzerken die zich in het liturgisch centrum bevinden, hebben de meesten tot 1809 eerst in de Oude kerk gelegen, daarna op het kerkhof bij de kerk en bij het ruimen van het kerkhof in 1872, zijn deze op de binnenplaats van de Dorpskerk terecht gekomen. Ze

hebben nu dus weer een permanente plaats gekregen. De twee donker grijze grafzerken in het liturgisch centrum, van Burgemeester van den Burch en zijn dochter hadden na de uitbreiding van de Dorpskerk in 1850 een plaats gekregen binnen de kerk bij de noordelijke ingang.

De twee staande grafzerken aan de buitenmuur van de Dorpskerk, zijn in 2008 verplaatst naar de twee zijportalen van de kerk. De grafzerk van Persijn van Ouwendijck in het zuidelijke- en van ds Daniël des Marets in het noordelijke portaal.

De opgevallende plaatsen in de bewuste buitenmuur zijn nu opgeluisterd door twee granieten plaquettes, voorstellende de Oude Kerk voor 1809 naar een afbeelding van Aert Schouman en een plattegrond van het voormalige kerkhof bij de Dorpskerk. Hierin kan men duidelijk zien dat de nu nog aanwezige grafkelder van de familie Van Vredenburg een onderdeel was van de Oude Kerk.

HET ORGEL

Voor de reformatie zal er in de oude middeleeuwse kerk zeker een orgel gestaan hebben. In het register van Land, huis en erfrenten van het Convent der Regulieren uit 1568-1569 wordt n.l. ene Janneken, moeder van de organist van 's-Gravenzande genoemd. Op 6 september 1579 wordt in de Rekeningen van de Diakonie vermeld ene Hendrik Jansz. als organist.

Het orgel is waarschijnlijk vernield in het begin van de 80-jarige oorlog, nadat de Geuzen 's-Gravenzande hadden veroverd op de Spanjaarden.

Het kerkinterieur is bij die actie geheel verloren gegaan door plundering en vernieling. Na de Reformatie komt er geen orgel terug in de kerk, omdat dit teveel met de 'Roomse afgoderij' werd vereenzelvigd. In latere eeuwen is het weer toegestaan om orgelmuziek in de kerk te laten klinken.

In 1801 doet zich een mogelijkheid voor om een orgel aan te schaffen.

Men kan het orgel uit de kerk van Oudenbosch overnemen, omdat die kerk teruggegeven moet worden aan de katholieke parochie. Wegens gebrek aan geld moet de kerk echter afzien van de overname van dit orgel.

Als er in 1816 een geheel nieuwe kerk wordt gebouwd, besluit men toch een orgel aan te schaffen. Het toen aangeschafte orgel werd gebouwd door de gebroeders L. & J. van Dam uit Leeuwarden. Het nieuwe orgel werd op

43. 1988 – 1998 Johannes H. van Osch (Wijk II-Zuid) beroepen van Renkum, bevestigd 3 januari 1988 en vertrokken naar Vaassen 1 maart 1998
44. 1991 – 1996 Pieter Nap (Wijk II-Noord) beroepen van Rotterdam-Zuid, bevestigd 3 februari 1991 en vertrokken naar Honselersdijk 23 juni 1996
45. 1991 – 1998 H.E.J. van der Laan (Wijk III) beroepen van Kolderveen-Dinxterveen, bevestigd 28 april 1991 en vertrokken naar Gouda 1 januari 1998
46. 1991 – 1999 Leendert den Breejen (Wijk I) beroepen van Kapelle, bevestigd 8 september 1991 en vertrokken naar Delft 18 nov 1999
47. 1997 – 1999 William Quak (De Kreek en Sonnevank) ,voorheen Pred. Chr.Ger.Kerk, komend van Meppel, bevestigd 30 november 1997 en vertrokken naar Vlaardingen 27 juni 1999
48. 1998–2009 Wim Koerselman (Wijk II) beroepen van Meppel, bevestigd 6 september 1998, vertrokken naar Overschie 19 april 2009
49. 1999–2002 Willem M. de Boer (Wijk III) beroepen van Terneuzen, bevestigd 18 april 1999, met vervroegd emeritaat vertrokken 1 oktober 2002
50. 2000–2008 Albert Hendrikus van Veluw (Wijk I) beroepen van Pesse, bevestigd 3 september 2000, vertrokken naar IJsselmuiden-Grafhorst 16 maart 2008.
51. 2000–heden Bart Schoone (De Kreek en Sonnevank) als vicaris beroepen en bevestigd 10 september 2000
52. 2003–heden Stefan Dierx (Wijk III) beroepen van Oude en Nieuwe Wetering, bevestigd 22 juni 2003
53. 2009-heden Dirk van Duijvenbode, (Wijk I) beroepen van Urk, bevestigd 1 februari 2009 te 's-Gravensande

Bijstand in het pastoraat:

1964 – 1966	J.C. Eman ,vicaris, komend van Voorburg (Wijk II)
1970 – 1975	P. Moerenhout, emeritus pred. (De Kreek en Sonnevanck)
1972 – 1977	L. Lagerwey, emerits pred. (Wijk I)
1975 – 1979	K.C. van Gorcom, emeritus pred. (De Kreek en Sonnevanck)
1979 – 1981	M.Hanemaayer, emeritus pred. (De Kreek en Sonnevanck)
1996 – 1998	Mevr E. Huls, vicaris (Wijk II-Noord) 1 november 1996 en vertrokken naar Wolphaartsdijk 1 september 1998

Een proponent is ongeveer te vergelijken met een kandidaat.

Sinds 1 januari 1966 is de Hervormde Gemeente van 's-Gravenzande opgegaan in 3 wijken en wel: Dorpskerk, wijk I; Hervormd Wijkcentrum “De Brug”, wijk II en de Nieuwe Kerk, wijk III.

Belangrijke feiten:

5 September 1858	2e predikantplaats gesticht
26 augustus 1894	Oranjesluiskerk aan de Maasdijk in gebruik genomen
13 december 1896	Kerk te Hoek van Holland in gebruik genomen
12 maart 1905	3e predikantplaats gesticht voor Hoek van Holland
1 januari 1922	Hoek van Holland zelfstandig geworden
1 oktober 1928	Oranjesluiskerk aan de Maasdijk zelfstandig geworden
1 april 1954	De Nieuwe Kerk aan de Heenweg in gebruik genomen
9 oktober 1964	Herv.Jeugd Centrum “De Brug”in gebruik genomen
15 januari 1967	3e predikant gesticht voor wijk II “De Brug”.
1987 – 1998	4e predikant gesticht voor Wijk II en tijdelijk gesplitst in Wijk II-Noord met het pastoraat van De Kreek en Sonnevanck en Wijk II-Zuid